

Karolina Popławska, Małgorzata Furgał

Biblioteka Politechniki Poznańskiej

Biblioteka Politechniki Poznańskiej w czasie pandemii

Streszczenie: W artykule omówiono funkcjonowanie Biblioteki Politechniki Poznańskiej w okresie nadzwyczajnym i niespotykanym w stuletniej historii tej placówki, tj. okresie pandemii Covid-19 i restrykcji z tym związanych. Zaprezentowano sposoby przeorganizowania dotychczasowych zadań, omówiono nowe rozwiązania zastosowane w świadczonych zwykle usługach oraz opisano zupełnie nowe pomysły w tym zakresie. Zwrócono uwagę na wielką mobilność i kreatywność pracowników biblioteki oraz chęć pomocy użytkownikom, którzy z dnia na dzień zostali pozbawieni dostępu do zbiorów, usług i przede wszystkim przestrzeni, z której dotąd tak chętnie korzystali. **Słowa kluczowe:** biblioteki techniczne, biblioteki akademickie, organizacja pracy w bibliotece, zdalne usługi biblioteczne, komunikacja z czytelnikiem.

Marzec 2020 r. stał się cezurą wyznaczającą początek nowych wyzwań, m.in. dla takich instytucji jak biblioteki. W wyniku pandemii koronawirusa COVID-19 i ogólnokrajowego lockdownu musiały one zamknąć swoje podwoje prawie z dnia na dzień, co w przypadku użytkowników oznaczało brak dostępu do zbiorów drukowanych, niemożność wypożyczenia książek na zewnątrz, korzystania z miejsc w czytelni czy pokojach pracy zespołowej.

Pojawiające się jeden po drugim problemy dotyczyły także wewnętrznej organizacji jednostki: o ile przejście na pracę zdalną takich oddziałów jak Informacji Naukowej, Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych czy Gromadzenia i Opracowywania Zbiorów nie stanowiło większego problemu, o tyle w przypadku bibliotekarzy z czytelni i wypożyczalni było to prawie niemożliwe, ponieważ specyfika tej pracy jest nierozdzielnie związana z konkretnym, fizycznym miejscem jej wykonywania. Trzeba było zatem wypracować kompromis, który otworzyłby trochę te drzwi, nie zostawiając swoich użytkowników na przysłowiowym lodzie.

Zgodnie z zarządzeniem rektora zalecającym zredukowanie liczby osób przebywających w budynku do minimum, ustalono iż w oddziałach mogących pracować zdalnie na miejscu dyżurować będzie jedna osoba, natomiast w czytel-

ni i wypożyczalni dwie. Skrócono też godziny pracy stacjonarnej do 6 godzin dziennie (od poniedziałku do piątku). Osoby wykonujące zadania zdalnie realizowały je w normalnym czasie pracy, czyli 8 godzin dziennie. Usługi standardowo oferowane przez Bibliotekę Politechniki Poznańskiej (BPP) musiały nieco zmienić swój charakter.

W wypożyczalni kontakt z użytkownikiem odbywał się mailowo i telefonicznie, co nadal umożliwiało realizację wielu zadań, np. aktywację kont bibliotecznych. Wstrzymano naliczanie opłat za nieterminowe zwroty, a prolongaty odbywały się automatycznie. Czasowo wprowadzono taką procedurę zapisu do BPP, która polegała na wysłaniu osobie zainteresowanej regulaminu i skanu karty bibliotecznej. Czytelnik musiał wypełnić otrzymane dokumenty, podpisać je i odesłać na wskazany adres e-mail oraz uiścić opłatę za zapis. We wrześniu 2019 r. wprowadzono w BPP możliwość płatności online — teraz usługa ta okazała się wprost bezcenna.

Rozliczanie obiegówek było możliwe dzięki ściślejszej, elektronicznej współpracy z dziekanatami, co dla osób kończących pewien etap nauki było niezmiernie ważne. Od początku funkcjonowania BPP w nowym budynku konferencyjno-wykładowym na Piotrowie użytkownicy mieli do dyspozycji tzw. wrzutkę, z której można było korzystać 24 godziny na dobę i to bez konieczności wchodzenia do wnętrza budynku. Usługa ta była oczywiście znana, niemniej dopiero w czasie pandemii okazało się, jak użyteczne jest to narzędzie. Dzięki wrzutce zwrot książek okazał się bezproblemowy i bardzo bezpieczny. Jedyne co się zmieniło, to czas zwrotu wypożyczeń na półkę — każdy oddany egzemplarz musiał odczekać na kwarantannie minimum tydzień.

W czytelnicy także wiele zadań zyskało wymiar online. Świadczona od dawna usługa „zamów kopię” zaczęła bić rekordy popularności. Ponadto na indywidualne prośby użytkowników skanowano fragmenty książek, czasopism i norm dostępnych dotychczas tylko w czytelnicy.

W Oddziale Gromadzenia i Opracowywania Zbiorów praca również nie ustała. Zakup książek i czasopism szedł swoim normalnym trybem; katalogowanie bez większych problemów odbywało się zarówno na dyżurach w pracy, jak i zdalnie w domu.

Oddział Informacji Naukowej (OIN) przede wszystkim dbał o stały dostęp do posiadanych e-zasobów, a także nieustannie sprawdzał i analizował oferty otwartych dostępu do książek i czasopism oferowanych w czasie pandemii przez znanych i cenionych wydawców. Zaproponowano wówczas aż 44 nowe dostępy do zasobów, których BPP wcześniej nie miała w swojej ofercie. Rozszerzenie subskrypcji serwisu HAN do maksymalnie 15 000 równoczesnych sesji znacząco ułatwiło użytkownikom zdalne korzystanie z licencjonowanych zasobów Biblioteki. Ponadto pracownicy służyli nieocenioną pomocą zdalną przy wyszukiwaniu artykułów, materiałów i książek elektronicznych, nieprzerwanie wykonywali analizy dorobku naukowego, służyli radami np. w dobo-

rze czasopism do publikacji artykułu lub technicznymi poradami związanymi z poruszaniem się po bazach danych. Jednym z kluczowych zadań realizowanych przed OIN jest udział w parametryzacji uczelni – ten zakres prac odbywał się i odbywa niezmiennie, niezależnie od sytuacji zewnętrznej. Przygotowano również kurs e-learningowy „Umiejętności informacyjne” dla studentów III roku studiów stacjonarnych I stopnia. Zajęcia dotyczące wyszukiwania informacji niezbędnych do pisania prac dyplomowych prowadzono dotychczas w formie 1,5 godzinnych zajęć ze studentami, teraz udostępniono go na uczelnianej platformie e-learningowej.

Niezwykle istotną rolę, szczególnie w okresie pracy zdalnej, pełnił Oddział Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych, który na bieżąco monitorował poprawność działania systemów, serwerów i usług. Stała kontrola stopnia wykorzystania wrzutki pozwoliła na płynne zwroty książek. Obsługiwano również usługę videokonferencji dla pracowników Politechniki Poznańskiej, która w tym czasie cieszyła się jeszcze większą niż dotąd popularnością.

Wszelkie bieżące informacje dla użytkowników były szczegółowo opisywane na stronie internetowej BPP: library.put.poznan.pl w specjalnej zakładce *Biblioteka w czasie pandemii*. Oczywiście strona domowa umożliwiała także kontakt z użytkownikami za pomocą dostępnego dla każdego czatu.

Okres całkowitego zamknięcia był czasem podejmowania różnych form rozwoju zawodowego: udział w webinarach, szkoleniach czy warsztatach odbywających się online był dostępny dla wszystkich chętnych, chcących podnieść swoje kwalifikacje.

W takim systemie pracowano prawie do końca maja 2020 r., kiedy to biblioteki zaczęły nieco rozluźniać obostrzenia i stopniowo otwierać się na użytkowników. BPP również zmieniła sposób działania. Praca nadal odbywała się zdalnie i na miejscu, ale można już było przyjmować czytelników, pamiętając oczywiście o zachowaniu wszelkich zasad bezpieczeństwa – dlatego też w czytelnicy i wypożyczalni pojawiły się plastikowe przegrody mające chronić obie strony.

Rozpoczęto realizację zamówień na książki, składanych początkowo za pomocą poczty elektronicznej. Po złożeniu takiego zamówienia, czytelnik mógł następnego dnia zgłosić się po jego odbiór. Czytelnia przearanżowała strefę relaksu, w której dotąd czekały na użytkowników wygodne sofy i pufy zachęcające do odpoczynku oraz stanowiska do wspólnej pracy, na pięć pojedynczych miejsc łatwych do dezynfekcji. Wydzielono również regał na materiały, z których korzystał czytelnik, aby przeszły kwarantannę zanim wrócą na półkę.

Po okresie wakacyjnym BPP, podobnie jak i cała uczelnia, powróciła do pracy w jeszcze innej formule, która, z drobnymi modyfikacjami, obowiązuje do teraz¹.

Od 1 października 2020 r. wypożyczalnia i czytelnia pracowały od poniedziałku do piątku w godzinach 9.00-20.00, a w sobotę od 9.00 do 14.00. Zapisy wraz

---

¹ Stan na listopad 2020 r.

z wniesieniem opłaty (gotówką, kartą płatniczą) odbywają się bezpośrednio w wypożyczalni. Opłaty za aktywację konta i/lub nieterminowy zwrot książek wykonuje się tylko przelewem bezpośrednio z konta użytkownika. Zbiory zamawia się elektronicznie: w przypadku wypożyczeń na zewnątrz dokonuje się tego bezpośrednio z katalogu online BPP za pomocą przycisku „zamów”; w przypadku materiałów z czytelnicy — tak jak wcześniej, czyli wysyłając zamówienie (z podaniem tytułu, autora, sygnatury itp.) na odpowiedni adres poczty elektronicznej. Realizacja zamówienia następuje następnego dnia roboczego, przy czym jeśli żadna z zamówionych książek nie jest dostępna, pracownik biblioteki informuje o tym użytkownika.

Zwroty zamówionych książek z wypożyczalni odbywają się tylko i wyłącznie za pośrednictwem wrzutki (usługa czynna całą dobę) — nawet jeśli jakaś pozycja nie zostanie automatycznie zaktualizowana na koncie czytelnicy, nie oznacza to braku zwrotu: każdy oddany egzemplarz jest sprawdzany przez bibliotekarzy pod względem jego statusu, a zatem jakiegokolwiek pomyłki są na bieżąco korygowane.

Ze względu na wciąż trwające zagrożenie epidemiczne nadal nie ma możliwości wejścia na obszar wolnego dostępu oraz korzystania z komputerów i skanerów, zaś wszystkich użytkowników obowiązują szczególne zasady bezpieczeństwa, które opisane są na planszach i ekranach znajdujących się przed wejściem do wypożyczalni i czytelnicy.

W tym szczególnym czasie BPP stara się dopasowywać do dynamicznie zmieniających się warunków. Od połowy października 2020 r. zmieniono godziny pracy czytelnicy i wypożyczalni na 9.00-17.00, soboty pozostawiając bez zmian. Wprowadzono również podział pracowników na dwie, niestykające się ze sobą grupy pracujące w trybie rotacyjnym.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 listopada 2020 r. informujące o konieczności czasowego zamknięcia m.in. bibliotek naukowych, było różnie interpretowane przez poszczególne placówki. Władze Politechniki Poznańskiej zaleciły utrzymanie dotychczasowych zasad funkcjonowania BPP, która pozostaje otwarta na opisanych wyżej zasadach.

Mamy nadzieję, że ograniczony kontakt z naszymi użytkownikami w końcu przejdzie do historii jako zaledwie epizod, a z całego tego trudnego czasu zapamiętamy jedynie to, co okaże się przydatne niezależnie od okoliczności, np. że książki można oddać zawsze, nawet w święta, korzystając z wrzutki; że można płacić przelewem z konta czytelnicy; że poza księgozbiorem podręcznym z tzw. wolnego dostępu jest jeszcze całe mnóstwo książek z magazynu zamkniętego, które zamawia się zdalnie z domowego komputera, czy też bogata oferta zasobów elektronicznych; i w końcu — że zawsze jesteśmy do dyspozycji naszych użytkowników, bo drzwi Biblioteki są zaledwie przymknięte, i to tylko na tyle, by czuć się bezpiecznie...

Library of Poznan University of Technology during pandemic

Abstract: This article discusses functioning of the Library of the Poznań University of Technology in the extraordinary period, unprecedented in the hundred years' history of this institution, i.e. the period of the Covid-19 pandemic and restrictions associated with it. It presents ways of reorganizing current tasks, new solutions applied in usually provided services, and brand new ideas in the new situation. The article emphasizes the great mobility and creativity of the library employees and their willingness to assist the users who were suddenly deprived of access to the library resources, services and above all the space which until then they had been using intensively. **Keywords:** technical libraries, academic libraries, work management in library, remote library services, communication with reader.

